

# Başörtüsü, orduevi, devlet



HASAN BÜLENT  
KAHRAMAN

**B**aşları örtülüdür diye düğün yapan bir teğmenin ailesinin orduevine alınmaması epey bir tedirginlik, hatta 'tevahhuş' yaratmıştır.

Laikliğin bir durum değil, mutlakiyetçi bir ideoloji olarak görülmesi vahim sonuçları olabilecek bu noktada patlamıştır. Bu açıdan bakarak son olayı iki yönden ele almak mümkündür.

İlki şu: Son dönemin etkili siyaset kuramcılarında Bhikhu Parekh'in yaptığı çok önemli bir çözümleme var. Parekh'e göre ya bir ulus sonunda bir devlet kurar ya da kurulmuş bir devlet, sonradan ulusunu yaratır.

Parekh'e göre bu olgu da ulusçuluk (nasyonalizm) kavramıyla ilişkilidir. Önceden varolan ulusun kurduğu devleti Parekh 'ulusal (national) devlet', devletin ulus kurduğu modeli de 'ulusalcı (nationalist) devlet' diye tanımlamaktadır.

Bu tanımın tartıştığımız konuyla ilgisi şu: Ulusalcı devlet özü itibarıyla etnik bir ayrımcılığa dayanmakta, siyasal ve kültürel bir temelden yükselmektedir. Dışardan gelebilecek katılım taleplerine açıktır. Ne ki, bir ulusa katılmanın bedeli onun kültürünü ve yaşama üslubunu benimsemektir. Gelenek görenekte ortaya çıkabilecek her türden ayırım ülkenin ulusallık durumuna bir tehdit olarak algılanabilir.

Parekh, Fransız devletinin Müslüman kızların başörtüsünden korkmasını tümüyle bu olguya bağlamaktadır. Başörtüsü, bu yönüyle, Fransız ulusunun son iki yüz yılda kurduğu birliğini ve onu belirleyen Fransız ulusal kimliğini tehdit eden politik bir eylem olarak görülmektedir. Sonuç olarak bu düzeyde son derecede hoşgörülü olan Fransız devleti, tüm ulusalcı devletler gibi bir başka düzeyde tümüyle dışlayıcı, sert ve katıdır.

Türkiye'de son yetmiş yılda olup bitenler bu tanım çerçevesinin pek de dışında değildir. Eğer, Profesör Ayşe Kadioğlu'nun yaklaşımıyla söylersek Türkiye bu dönemde 'ulusunu arayan devlet'i kurmuştur. Dolayısıyla ulusçu bir kimlik ve nitelik kazanmıştır. İster istemez de türbanı kendi kültürel, siyasal üslubunun belirleyici öğelerinden birisi olan laikliğe karşı bir tehdit diye görmüştür.

Buraya kadar olanı devlet - kimlik çatışmasının oldukça etkili bir açıklamasıdır. Şimdi 'orduevi' olayının ikinci, yani sorunun bundan sonrasını oluşturan bölümüne değinelim: Devlet kendi tezlerini yakıcı bir güçle daha ne kadar savunacak, türbanın kullanılması daha ne kadar politik bir içerikle bütünleşecektir?

İkincisinden başlayalım: Elbette her kimlik tanımı ve kabulü, doğallıkla politiktir. Hele tercih edilen bir kimliğe karşı mutlaka kabul edilmesi istenilen ortak bir kimlik tanımlanmışsa bu büsbütün böyledir. Dolayısıyla türbanın politik bir kimlikle özdeşleşmesine karşı çıkmak sorunu daha baştan tıkamaktadır. Devlet kendi anlayışında direttikçe türban politik niteliğini sürdürecektir.

Devlet, bildiğinden hemen vazgeçsin sorun o takdirde kolaylıkla çözülür demek ise son derece basit ve işlevsiz bir çözümü önermektir. Öyleyse yapılması gereken galiba gene liberal demokrasinin temel tezlerine dönmektir.

Türkiye toplumunda özel alan - kamusal alan ayrışması olmadığından ve yurttaşlık, sivil - demokratik bir tanım olarak gelişmediğinden devlet her sorunu kendi buyurganlığı içinde ve her alanı işgal ederek çözme niyetindedir. Oysa, daha önce de değindiğim 'uzlaşmasız - karşılaşmacı demokrasi' anlayışı geliştirilirse ve türban kamu alanlarında da kullanılabilir politik olmaktan çıkacak, bireysel - kimliksel bir ifade kazanacaktır.

Bu, laisizmi katı bir ideolojik nitelikten kurtaracağı gibi devlete de 'kimliğiyle' davranma olanağı verecek bir tutumdur. Örneğin, ordu, iç hiyerarşisi olan bir alan diye görülebilir ve türbana karşı çıkabilir. Ama eğer orduevi bir aileye kiralanmışsa, bu, kamusal alanın özelleştirilmesidir ve elbette o takdirde bir aile oraya başı örtülü olarak girebilir.

Kısacası, laiklik, devleti kuran ideolojik doktrinin bir ögesi olmaktan çıkarılır sivil alanla ilişkili demokratik yapının bir parçası olarak görülürse ve bireyliği temellendiren 'pozitif' bir tanımla ele alınırsa bu sorun aşılabilir. Yoksa, yenileriyle karşılaşmak şaşırtıcı olmayacaktır!